

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

7
2023

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

7-son (2023-yil, avgust)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

42.	<i>DILMURADOV Shuhrat</i>	Bokschining jismoniy tayyorgarligi asoslari	225
43.	<i>MAMUROV Baxrom Baxshulloyevich</i>	Gimnastika mashg'ulotlarini tashkil etish va uni o'tkazish metodikasi	229
44.	<i>SALIXOV Shoxrux Mansurovich</i>	Raqamli texnologiyalarni sport faoliyatiga tadbiq etishning asosiy komponentlari	234
45.	<i>XALILLAYEV O'ktam Sobir o'g'li</i>	Yosh gandbolchilar tayyorgarlik jarayonining saralash mezonlari va metodlari	239
SAN'AT			
46.	<i>FAIYUPOB Mirmuxsin</i>	Ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда муסיкий маданиятнинг ўрни ва аҳамияти (Ўзбекистон халқ артисти Шерали Жўраев кўшиқлари мисолида)	244
47.	<i>YUSUFZODA Shabnami Yunus</i>	Grafik malakalarni takomillashtirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish	248
TA'LIM MENEJMENTI			
48.	<i>СОХИБОВ Акрам Рустамович</i>	Роль зарубежного опыта в инновационном управлении современной системой высшего образования	252
МА'NAVIYAT VA TARBIYA			
49.	<i>ХАСАНОВА Кубруё</i>	Миллат учун ҳаёт-мамот масаласи оиладан бошланади	258
50.	<i>ABDURASHITOVA Elena Vladimirovna</i>	Yosh avlod tarbiyasida oilaning o'rni	262
51.	<i>ERNAZAROV Rashid Xudaynazarovich</i>	Imom g'azzoliyning axloqiy tarbiyaga oid qarashlarning ilmiy psixologik xususiyatlari	266
52.	<i>SAIDOVA Yulduz Zamon qizi</i>	Yangi o'zbekistonda ma'naviy tarbiyani rivojlantirishning strategik masalalari	271
53.	<i>KHOLBOYEVA Sitorabonu Zokhirovna</i>	Forms, methods, content, and means of preparing youth students for eastern family relations in the educational process	275
PEDAGOGIK TA'LIMOTLAR TARIXI			
54.	<i>АДИЗОВ Бахтиёр Раҳмонович, НУСРАТОВ Анвар Нематжонович</i>	XVI-XVII асрларда Бухоро хонлигида ижтимоий-сиёсий ҳамда маънавий ҳаёт, унинг таълим-тарбия ва педагогик фикрлар ривожланишига таъсири	279

GRAFIK MALAKALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Yusufzoda Shabnami Yunus,

Buxoro davlat universiteti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi

shabnamiyusufzoda@gmail.com

Maqolada grafik malakalarni takomillashtirishda innovatsion texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati keltirilgan. O'quvchilarda rang, grafika, tovush, videotexnikaning zamonaviy vositalarini qo'llashni o'rgatishning innovatsion usullari yoritilgan.

***Kalit so'zlar:** innovatsion, elektron o'yinchoqlar, videomagnitafon, elektron interfaol doska, smart notebook, smart technologies, elektron slayd, videomaterial.*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ГРАФИЧЕСКИХ НАВЫКОВ

В данной статье представлена важность использования инновационных технологий в совершенствовании графических навыков. Выделены инновационные методы обучения студентов использованию современных средств цвета, графики, звука, видеотехники.

***Ключевые слова:** инновационные, электронные игрушки, видеомagnитofон, электронная интерактивная доска, умная тетрадь, умные технологии, электронный слайд, видеоматериал.*

USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN IMPROVING GRAPHIC SKILLS

This article presents the importance of using innovative technologies in improving graphic skills. Innovative methods of teaching students to use modern tools of color, graphics, sound, video technology are highlighted.

***Key words:** innovative, electronic toys, video recorder, electronic interactive board, smart notebook, smart technologies, electronic slide, video material*

Kirish. Informatsion texnologiyalarning jadal rivojlanishi keyingi yillar ichida insoniyat shaxsining shakllanishiga ma'lum darajada iz qoldirdi. Yangi axborotlar, reklamalarning tezda kirib kelishi, televideniya kompyuter texnologiyalarining qo'llanishi, elektron o'yinchoqlar va kompyuterlarning keng tarqalishi bola tarbiyasiga ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada u yaxshi ko'rgan o'yinlar, sevimli qahramonlari va qiziqishlari ham o'zgaradi.

Maktabda o'qish boshlanganda u ma'lum qulaylikni his etishi mumkin. Bugungi kunda hali barcha maktablarda texnologik sinflar bor deb bo'lmaydi. Lekin maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturini amalga oshirishning yo'nalishlaridan biri "Maktablarni zamonaviy o'quv va laboratoriya uskunalari, kompyuter texnikasi, darsliklar va o'quv-usubiy materiallar bilan ta'minlash." (2004-2009-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish davlat umummilliy dasturi to'g'risida. – O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. //Xalq so'zi. 22- may 2004- yil №108 (3383).

Asosiy qism. Eskirgan o'quv dasturlari va metodik usullar o'quvchilar bilimining pasayishiga olib keladi. O'qituvchilardan esa o'qitishning yanada zamonaviy usul va vositalarini izlashga undaydi. Bunday vositalardan biri bu kompyuterdir.

Televizor, videomagnitafon, kitoblar imkoniyatlarni mujassamlashtirib, universal o'yinchoq hisoblanib, turli xil o'yinlarga qodir bo'lgan zamonaviy kompyuter shu bilan birga bola uchun uning savol va harakatlariga javob bera oladigan teng huquqli hisoblanadi. Maktabning o'quv va o'quv jarayonidan tashqari faoliyatida kompyuterlarning qo'llanilishi bolada o'qish motivatsiyasi o'sishining va ijodiy imkoniyatlari rivojlanishining samarali xususiyatlaridan biridir.

Bir qator pedagoglar boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonligining rivojlanishiga ikkilanadilar. Ularning ba'zilar kompyuterlar faqat sinfda bolaning e'tiborini chalg'ituvchi yana bir vosita deb hisoblasalar, boshqalari esa hisoblash texnikasi sohasida jiddiy professional tayyorgarliksiz o'qituvchilarning darslarda kompyuterlardan foydalanishi va kompyuter savodxonligiga bolalarni o'rgatish mumkin emas deb ta'kidlaydilar. Uchinchilari esa kompyuterlardan doimiy foydalanish maktabda shunday bir holatga olib keladiki, unda insoniyat kompyutersiz sonlarni na qo'shish, na hisoblay olishga qodir

bo‘lishi xavfini ifodalaydilar. Yana bir muhim qarshilik mavjud bo‘lib, u bolalarning bir-biri bilan kam muloqotda bo‘lishi muammosidir. Chunki kompyuter zamonida ular vaqtlarining ancha qismini kompyuterda o‘tkazishadi.

Falsafa shundaki, maktabni informatsion asrga adaptatsiyalanishidan boshqa chorasi yo‘qdir. Hisoblash texnikasi bilan tanishish bunday adaptatsiyaning faqat bir qismi sanaladi. Adaptatsiyaning asosiy maqsadi shundaki, bolalarni axborot-ma‘lumotlarni qayta ishlashga o‘rgatish, topshiriqlarni bajara olishga, insonlar bilan muloqot qilish va jamiyatdagi o‘zgarishlar mohiyatini tushinishga o‘rgatish zarurdir. Kompyuter maqsadlari matematika, ijtimoiy fanlar, tabiyot va ona tili darslarida amalga oshirilishi lozim. Bunday integratsiya 1 yil davomida tugatilishi yoki bir qaysidir loyihani amalga oshirilish natijasi bo‘la olmaydi. Aksincha, bu oxiri yo‘q jarayondir. U o‘quv jarayonini umumiy kompyuterlash maqsadlarining birligini o‘z ichiga oladi. Uning amalga oshirilishi ma‘muriyat o‘qituvchi va pedagoglarning hamkorlik ishi natijasida erishish mumkindir. Kompyuterlashtirishning sotsial qirralari, asosiy usullar va vazifalar yechimidagi yondashuvlar, ma‘lumotlarni qayta kompyuterda ishlash usullari sekin-asta murakkablashadi va matematika, tabiyot, ijtimoiy fanlar va ona tili darslarida turli usullar bilan muhokama etiladi. Bunday vaziyatda kompyuter o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasida axborot-ma‘lumot almashish vositasi bo‘lib qoladi.

O‘quv-tarbiyaviy jarayonda kompyuterlarning qo‘llanishi diapazoni juda katta: kompyuter ham ta‘lim obyekti, ham ta‘lim vositasi (usuli)dir. Ya‘ni kompyuterlashtirish ta‘limotining 2 yo‘nalishi bo‘lishi mumkin: informatika o‘rganish va turli predmetlarni (fanlarni) o‘rganishda undan foydalanish. Bunda kompyuter ta‘lim, o‘rganish samaradorligining oshirilish usuli hisoblanadi. Kompyuter o‘quv ma‘lumotlarini taqdim etish imkoniyatlarini ancha kengaytirdi. Rang, grafika, tovush, videotexnikaning zamonaviy vositalarini qo‘llash turli holat va muhitni modellashtirishga imkon beradi.

Kompyuter o‘quvchi motivatsiyasini kuchaytiradi. Kompyuterda ishlab turib, o‘quvchi topshiriqning yechimini kerakli yordamga tayangan holda oxirgacha yetkazish imkoniga ega bo‘ladi. O‘quvchi bajarayotgan topshiriqlarning tiplari anchagina kengayadi: tuzish, dasturlash va hokazo.

Kompyuter o‘quvchi faoliyati ustidan nazoratni sifatli o‘zgartirishga imkon beradi, kompyuter barcha javoblarni tekshiradi, ko‘pgina hollarda esa nafaqat xatoni hisobga olib ko‘rsatadi, balki uning paydo bo‘lish sababini o‘z vaqtida aniqlab, bekor qilish uchun xarakterini aniq belgilaydi. Kompyuter o‘quvchilarga “2” baho qo‘ysa, ular tezda buni tuzatishga shoshiladilar. O‘qituvchi o‘quvchini tartib-intizom va e‘tiborli bo‘lishga chaqirishi shart emas. Chunki ekranda 2-3 daqiqadan so‘ng keyingi topshiriq paydo bo‘ladi.

Kompyuter o‘quvchilarda o‘z faoliyatlari refleksiya sifatida shakllanishiga yordam beradi. Kompyuter texnikasining qo‘llanilishi darsni yanada qiziqarli, zamonaviy qiladi, individual o‘rganish sodir etiladi, nazorat va yakuniylarni xulosalash, o‘z vaqtida va obyektiv bo‘ladi.

O‘quvchi shaxsining ehtiyojlari, qiziqishlarining rivojlanishi va shakllanishi turli usullar bilan, shuningdek, tasviriy san‘at usullari bilan ham amalga oshiriladi.

O‘quvchilar mustaqil tasviriy faoliyat bilan birga rasmlar, haykallar, arxitektura va dekorativ-amaliy san‘at asarlarini qabul qilishga tayyor bo‘lgandagina muvaffaqiyat bo‘lishi mumkin.

Boshlang‘ich maktab o‘qituvchisi bolalarni o‘qishga o‘rgatishi, ularning bilish ehtiyojlarini rivojlantirishi shart. Zaruriy ilmiy asoslarni o‘zlashtirib olish uchun bilish vositalarini ta‘minlashi lozim. Shuning uchun asosiy maqsadlardan biri o‘quv-biluv jarayonlarini rivojlantirishdir. O‘quv-biluv faoliyati biluv jarayonlarini, mantiqiy fikrlashni, e‘tiborni, xotirani, nutqni, tasavvurni rivojlantiradi, o‘qishga bo‘lgan qiziqishni qo‘llab-quvvatlaydi. Bu barcha jarayonlar o‘zaro bog‘liqdir.

Elektron interfaol doska – bu sensorli kompyuterga ulangan ekran bo‘lib, kompyuterga ishni boshlash uchun interfaol doska yuziga qo‘l tegizsangiz bo‘ladi u ishlab ketadi.

SMART Notebook nomli maxsus ta‘minlash dasturi esa interfaol doskalarda ishlashni osonlashtiradi, matnlar va audio - videomateriallar ustida ishlashni ta‘minlaydi.

SMART Technologies Inc. (www.smarttech.com) kompaniyasi 1991-yil birinchi interfaol doskani chiqardi. Shundan beri SMART mahsuloti butun dunyoda cheksiz muvaffaqiyat qozondi.

Doska (sinf taxtasi) taraqqiyotining eng yuqori cho‘qqisi bu elektron interfaol doskalar hisoblanadi. Bu doskalar ham xuddi oddiy doskalarga o‘xshaydi. Lekin unga har nima yozilsa tezda shaxsiy kompyuter ekraniga chiqadi. Yozilgan informatsiya fayl shaklida saqlanadi hamda printerdan chiqarilishi mumkin. Elektron doskalarning eng yaxshi tomoni shundagi unda animatsiyalar imkoniyati juda yuqori. Rasm chizish,

qo‘shish, ma‘ruza matnlarini tayyorlash va boshqa shunga o‘xshash ishlarni rangli va animatsiyalar yordamida tez va sifatli bajarish imkoniyati mavjud.

Rossiyaning umumta‘lim maktablarida 1996-yildan beri bu doskalardan foydalanadilar. Mazkur doskalardan boshlang‘ich sinflarda keng foydalanish yaxshi samara beradi. Elektron interfaol doskalar o‘zining katta imkoniyatlari bilan kishini lol qoldiradi. O‘quvchi unda oddiy bo‘r bilan emas rangli “qalamchalar” bilan yozishi va chizishi mumkin. Bu ishda hech qanday chegara yo‘q. O‘quvchilar katta qiziqish bilan bu doskadan foydalanadilar. O‘zlarining layoqatlarini bu doska orqali namoyon etishlari mumkin.

Ustozlarimiz uchun ham bu doska katta imkoniyatlar eshigini ochib beradi. Masalan, boshlang‘ich sinflarda husnixat darslarini ushbu doska orqali qiziqarli va samarali tashkil etish mumkin.

Birinchi sinfda yozuv mashqlarini tashkil etish birmuncha murakkab. Bu uchun birinchi navbatda tayyorgarlik mashqlarini yaxshi tashkil etish zarur. Oddiy doskada tayyorgarlik mashqlarini bajarish uchun o‘quvchilarni qora va rangli bo‘rlar bilan ta‘minlash lozim. Agar elektron interfaol doskadan foydalanilsa bo‘r va lattaga umuman hojat qolmaydi. Elektron doskalarda xohlagan narsani istalgangan rangda yozish mumkin. Bu ham ortiqcha mehnat va pulni tejaydi, tozalik gigiyenasini ta‘minlaydi hamda o‘quvchilar qiziqishini yuqori darajaga ko‘tarib, samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Tayyorgarlik davrida o‘tkaziladigan mashqlar

ma‘lum darajada guruhlarga bo‘lib, avval sodda, keyin murakkabroq mashqlarni bajarish lozim. Masalan, birinchi guruh mashqlarida o‘quvchilar chiziq ustida muayyan masofalarda nuqta qo‘yib chiqish mashqini bajarishlari kerak. Bu hol o‘quvchilarga zerikarli tuyuladi. Shu bois o‘qituvchi rangli bo‘rlardan foydalanib, ular qiziqishini oshirar edi. Elektron doskalarda esa bu ish oddiy tus oladi. O‘quvchi nuqtalarni xohlagan rangida yozishi mumkin. Masalan, birinchi nuqtani ko‘k

rangda, ikkinchisini qizil rangda, uchinchisini yashil rangda va hokazo. Tayyorgarlik mashqlari sirasiga turli xildagi geometrik figuralar, bayroqchalar, daraxtlar maketi, turli shakl va hajmdagi tayyoqchalarni chizish ham kiradi. Bu ishlarni elektron doskalar yordamida tez va sifatli tarzda

o‘quvchilarga o‘rgatish mumkin. Masalan doskaning bir burchagida chizilgan kichik ilmoqchani sinf oxirida o‘tirgan

o‘quvchi yaxshi ko‘rolmasligi mumkin. Elektron doska orqali har bir yozilgan va chizilgan narsa xohlagan kattalikda ko‘rsatilishi mumkin. Bu imkoniyat husnixat darslari samaradorligini oshirishga katta yordam beradi. Mazkur doskalarni osonlik bilan bir necha qismga bo‘lib, birdaniga bir necha o‘quvchiga topshiriqni bajartirish mumkin. Bajarilgan topshiriqlar kompyuter xotirasiga kiritilib boriladi. U xohlagan vaqtda orqaga qaytarilib qayta – qayta ko‘rilishi mumkin. Oddiy doskada esa yozilgan narsa o‘chirilsa tamom. Uni qayta ko‘rish imkoniyati yo‘qoladi. Elektron doskada esa uni xohlagan vaqtda qaytadan ko‘rish va tahrir etish imkoniyati mavjud.

Muhokama va natijalar. Alifbe davrida bolalarni yozishga o‘rgatish juda muhimdir. Bu davrda o‘quvchilarga harf va uning unsurlari amaldagi “Alifbe” kitobida ko‘rsatilgan tartibda o‘rgatiladi.

Alifbe davrida bajariladigan asosiy grafik ishlar quyidagilardan iborat:

1. Kichik va bosh harflarni alifbe tartibida yozish.
2. Harflarni bo‘g‘in va so‘zlarda qo‘shib yozish.
3. Qo‘l harakatini uzmay yozishga o‘rgatish.
4. Harflarning qiyaligini va enini to‘g‘ri saqlashga o‘rgatish.

Mazkur ishlarni oddiy doska yordamida o‘quvchilarga o‘rgatish o‘qituvchidan katta zahmatni talab etadi. U bu uchun katta hajmdagi ko‘rgazma qurollar tayyorlashi lozim. Agar ushbu ishlar elektron interfaol doskalar yordamida o‘quvchilarga tushuntirilsa samarasi yuqori bo‘ladi, ham o‘qituvchining mehnati ancha yengil bo‘ladi. Ijodkor o‘qituvchi elektron doskalardan juda yaxshi foydalanishi mumkin.

Mazkur doska yordamida “Alifbe” darsligining xohlagan varaqi va yo sahifasini o‘quvchilarga kattalastirilgan holda ko‘rsatish mumkin. Unda har bir o‘tilishi lozim bo‘lgan harfni unsurlarga bo‘lib o‘tish imkoniyati nihoyatda kattadir.

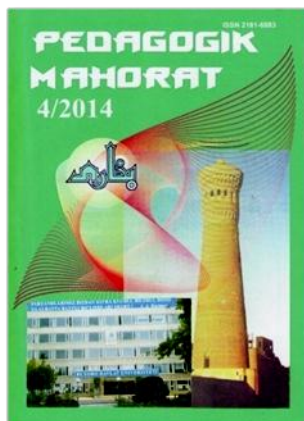
Ikkinchi, uchinchi va to‘rtinchi sinflarda ham o‘quvchilarni chiroyli yozishga o‘rgatishga elektron interfaol doskalardan foydalanish mumkin.

Xulosa. Husnixat darslarini *elektron slayd*lardan foydalangan holda ham samarali va qiziqarli tashkil etish hamda o‘tkazish mumkin. Elektron slaydlar kompyuter orqali tayyorlanadi. Dars mashg‘ulotini ham elektron slayd tarzida tayyorlash mumkin. Bunda turli xildagi animatsiyalardan foydalanish mumkin (1- ilovaga qarang).

Har bir harfni o‘rgatish uchun maxsus elektron slaydlar tayyorlash mumkin. Bu ham qiziqarli ham samarali bo‘ladi. O‘quvchi darsni o‘qituvchi so‘zidan emas, balki kompyuterda chiroyli animatsiyalar bilan jihozlangan o‘yinlar orqali o‘zlashtirib boradi. Umuman olganda husnixat darslarini elektron slaydlar orqali o‘rgatib, yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

Adabiyotlar:

1. Агаркова Н.Г. Основы формирования графического навыка у младших школьников //Начальная школа. - 1999. - №4
2. Azimov Y.Y.. Husnixatga o‘rgatishning amaliy asoslari (Metodik qo‘llanma). Turon Zamin Ziyonashriyoti, - Toshkent, 2017, -132 b.
3. Бойко Р. А., Салаватова А. М. Изучение сформированности каллиграфических умений у первоклассников // XX Всероссийская студенческая научно-практическая конференция.- Нижневартковского государственного университета, 2018. – С. 27-29.
4. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G‘ulomova, Sh. Yo‘ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi. T.: “Noshir”, - 2009
5. Safarova R, G‘ulomov M, Inoyatova M. Savod o‘rgatish darslari: O‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma / – T.: “Tafakkur”, 2012. – 144 b.
6. G‘ulomov M. Chiroyli yozuv daftari. 1- sinf uchun. –T.: “Turon-Iqbol”, 2021.-48 b.

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzilimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 219-xona

Tahririyat rekvizitlari:

Moliya vazirligi g‘aznachiligi
23402000300100001010

MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275

BuxDU 400110860064017094100079001

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

<p>PEDAGOGIK MAHORAT</p> <p>Ilmiy-nazariy va metodik jurnal</p> <p>2023-yil 7-son (95)</p> <p>2001-yil iyul oyidan chiqqan boshlagan.</p> <p>OBUNA INDEKSI: 3070</p>	<p>Buxoro davlat universiteti nashri</p> <p>Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan.</p> <p>Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi.</p> <p>Nashr uchun mas’ul: Nigora SAYFULLAYEVA Muharrir: Mexrigiyo SHIRINOVA Musahhih: Sarvinoz RAXIMOVA</p>	<p>Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar.</p> <p>Bosishga ruxsat etildi 30.08.2023 Bosmaxonaga topshirish vaqti 31.08.2023 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma № 21 Bahosi kelishilgan narxda.</p> <p>“BUKHARA HAMD PRINT” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri Q.Murtazoyev ko‘chasi 344-uy.</p>
---	--	--